

Barnets rätt till delaktighet i vård och omsorg

1

Barnkonventionen blir svensk lag januari 2020:

- Gör det tydligare att barn är egna individer med egna rättigheter
- Större ansvar på myndigheter, rättsväsende och andra beslutsfattare att verkligen tillämpa barns rättigheter, så att de får ett större genomslag vid bedömningar, ärenden och beslut, som rör barn.
- Barnkonventionen kommer att likställas och få samma status som andra svenska lagar har.

Barnets rätt till delaktighet i vård och omsorg

2

Barnkonventionen:

Artikel 3: Vid alla åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentliga eller privata sociala välfärdsinstitutioner, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ, skall **barnets bästa** komma i främsta rummet.

Artikel 12:

1. Konventionsstaterna skall tillförsäkra det barn som är i stånd att bilda egna åsikter rätten att fritt uttrycka dessa i alla frågor som rör barnet, varvid **barnets åsikter skall tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad.**
2. För detta ändamål skall barnet särskilt **beredas möjlighet att höras**, antingen direkt eller genom företrädare eller ett lämpligt organ och på ett sätt som är förenligt med den nationella lagstiftningens procedurregler, i alla domstols- och administrativa förfaranden som rör barnet.

Barnets rätt till delaktighet i vård och omsorg

3

Patientlagen (2014:821)

Kapitel 4 Samtycke

§3

När patienten är ett barn ska barnets inställning till den aktuella vården eller behandlingen så långt som möjligt klarläggas. Barnets inställning ska **tillmätas betydelse i förhållande till hans eller hennes ålder och mognad.**

Barnets rätt till delaktighet i vård och omsorg

Socialtjänstlagen SoL (2001:453)

Kapitel 11 Handläggning av ärenden

§10 När en åtgärd rör ett barn ska barnet få relevant **information**. Ett barn ska ges möjlighet att **framföra sina åsikter** i frågor som rör barnet. Om barnet inte framför sina åsikter, ska hans eller hennes inställning så långt det är möjligt klarläggas på annat sätt. Barnets åsikter och inställning ska **tillmätas betydelse i förhållande till hans eller hennes ålder och mognad**.

Ett barn som fyllt 15 år har rätt att föra sin egen talan i mål och ärenden enligt denna lag. Ett barn som är yngre får höras i domstol, om barnet inte kan antas ta skada av det.

Barnets rätt till delaktighet i vård och omsorg

5

Socialstyrelsen:

Meddelandeblad Nr 7/2010:

Barn under 18 år som söker hälso- och sjukvård.

- Var går gränsen mellan föräldrars ansvar och barns rätt till integritetsskydd?
- Barnets behov av sekretess gentemot vårdnadshavare
- Barnets beslutskompetens
- Barnets behov av skydd om vårdnadshavare nekar hälso- och sjukvård
- Anmälningsskyldigheten enl. 14 kap. 1§ i SoL

Socialstyrelsen:

Att samtala med barn.

Kunskapsstöd för socialtjänsten, hälso- och sjukvården och tandvården.

Kan beställas från publikationsservice@socialstyrelsen.se

eller laddas ner från www.socialstyrelsen.se

Se också

<http://www.kunskapsguiden.se/barn-och-unga/Teman/samtalmedbarn/Sidor/default.aspx>

Socialstyrelsen:

Bedöma barns mognad för delaktighet

Kunskapsstöd för socialtjänsten, hälso- och sjukvården samt tandvården

Kan beställas från publikationsservice@socialstyrelsen.se

eller laddas ner från www.socialstyrelsen.se

Barnets delaktighet i vård och omsorg

8

Tre nivåer av delaktighet med hänsyn till barnets ålder och mognad, situationen och vad beslutet kan få för konsekvenser:

1. Barnets rätt till **information** på sin mognads nivå.
2. Barnets rätt att **komma till tals** och bli lyssnat på.
3. Barnets rätt till **inflytande** och självbestämmande.

Att navigera rätt kräver **etiska överväganden.**

Barnets delaktighet kan se olika ut

9

- Barnets ska ges möjlighet, men inte pressas till delaktighet.
- Det finns olika grader av delaktighet.
 - ▣ Hur delaktigt vill barnet vara? Barnet behöver få information om och förstå sammanhanget och syftet för att kunna ta ställning.
- Individuell bedömning inför delaktighet.
 - ▣ Inte bara barnets önskemål utan även barnets behov, kompetens och mognad.
 - ▣ Ibland motiverat att avvakta, t.ex om barnet just nu är under särskild press.
- Ev. motivera till mer delaktighet.

Kunskapsstöd: Bedöma barns mognad för delaktighet

10

Kunskapsstödet består av tre delar:

1. Mognadsbedömning och barns delaktighet med bl a ett avsnitt om mötet och samtalet med barnet
2. Barns utveckling - en översikt; en kunskapssammanfattning av hur barns utveckling typiskt ser och med särskilt fokus på de delar som är relevanta i detta sammanhang
3. Fallbeskrivningar och diskussionsfrågor kring mognadsbedömningar och barns delaktighet.

Bedöma barns mognad för delaktighet

11

Utvecklingspsykologiska utgångspunkter

- Samspel med andra är en förutsättning för utveckling
- Barn föds inställda på socialt samspel
- Barn är delaktiga i sin egen utveckling
- Det transaktionella perspektivet – samspel mellan olika system
- Medfödda faktorer sätter ramarna – inte mer än så
 - ▣ Genetiska sårbarheter och styrkor
- Bland barn som följer en typisk utveckling är variationen mycket stor

Bedöma barns mognad för delaktighet

12

Utvecklingslinjer

- Socioemotionell utveckling
- Kognitiv utveckling

Utvecklingspsykologisk kunskap bygger i hög grad på västerländsk forskning och erfarenhet – viktigt att tänka på i mötet med barn och familjer av annan bakgrund.

Socioemotionell utveckling

13

- temperament
- emotioner (känslor, affekter)
- självreglering
- **anknytning**
- intersubjektivitet
- **mentalisering**
- **social avstämning** (referering)
- förmåga att hantera motsägelser, ambivalens
- tillit

Kognitiv utvecklingsnivå

14

- uppmärksamhet
- symboliseringsförmåga
- språkutveckling
- tidsuppfattning
- minne
 - ▣ episodiskt minne
 - ▣ prospektivt minne
 - ▣ arbetsminne
- planeringsförmåga
- integration av tanke – känsla (ex. mentaliseringsförmåga)

Vad är typisk utveckling

15

- för ett spädbarn?
- för en treåring?
- för en sexåring?
- för en tioåring?
- för en femtonåring?

- *biologiskt, kognitivt, socioemotionellt*

Att göra barnet delaktigt

16

- Barnet ska uppleva att det är möjligt att påverka sin egen situation.
- Barnet har rätt att känna tillit i en svår situation.
- Även mycket små barn kan göras delaktiga.
- Möt barnet där det är – se barnet OCH situationen
- Barnet i familjesystemet.
- Behov av tvärprofessionellt samarbete för bedömning av barnets mognad och för att barnet ska bli delaktigt.

Barnets rätt till delaktighet i vård och omsorg

17

- 12-årig flicka, som haft diabetes i 5 år, erbjuds en insulinpump pga bristande blodsockerkontroll. Föräldrarna, som också har diabetes motsätter sig detta, trots att det finns starka medicinska skäl.
- Flickan sitter tyst, men säger plötsligt: ”Jag vill ha en insulinpump. Jag vill att mitt blodsocker ska bli bra”.
- Vilken betydelse har flickans mognad för hur stor vikt som ska läggas vid hennes åsikt?
- Hade hälso- och sjukvården agerat annorlunda om det var tvärtom; att föräldrarna ville att flickan skulle ha en pump, men inte hon själv?

Barnets rätt till delaktighet i vård och omsorg

18

En 4-årig flicka är aktuell i en barnavårdsutredning för att det finns misstankar om att hennes mamma missbrukar alkohol. Socialsekreteraren funderar på om, och i så fall hur, hon borde göra flickan delaktig i utredningen.

- På vilket sätt bör flickan göras delaktig?
- Vilken betydelse bör den uppfattning om flickans inställning till sin mamma, som socialsekreteraren tillägnat sig, ha i barnavårdsutredningen?

Barnets rätt till delaktighet i vård och omsorg

19

- Två barn, 8 och 11 år, har bott med sin mamma, sedan pappan misshandlat dem för fyra år sedan. Barnen har vägrat att träffa sin pappa under de senaste två åren. Pappan har begärt egen vårdnad.
- Socialtjänsten anser att pappan inte är olämplig som vårdnadshavare och att det inte finns risk för våld eller kränkningar. Pappan anses vara den förälder som bäst kan tillgodose barnens rätt till en god kontakt med båda föräldrarna.
- Domstolen anser att ett boende hos pappan bäst tillvaratar barnens bästa. Detta väger alltså över barnens rätt till delaktighet. De anses inte tillräckligt mogna för att bestämma med vilken förälder de vill bo.
- Reflektioner?

Barnets rätt till delaktighet i vård och omsorg

20

Några etiska dilemman:

- Nutid ----- framtid (svåröverblickbara konsekvenser)
- Barns önskan ----- föräldrars ansvar (Föräldrabalken)
- Individ ----- samhälle (ekonomiska begränsningar)

Barnets rätt till delaktighet i vård och omsorg

21

Några etiska frågeställningar:

- När ska barnet få se sin journal? (13 år?)
- Rätt att få kontakt med HoS och Soc utan/mot förälders vilja?
- 18årsgränsen för unga med psykiska funktionsvarianter. Drastisk förändring!

De fyra etiska principerna:

En etisk reflektion bör utgå från:

- Respekten för autonomi – individens beslutsfattande kompetens
- Godhetsprincipen – att balansera nytta mot risk och kostnader
- Icke-skada-principen – att undvika att orsaka skada
- Principen om rättvisa – att fördela nytta, resurser, risker och kostnader rättvist